

Warszawa, dnia 25 maja 2020 r.

KMP.570.2.2020.MD

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia przy
Komendzie Rejonowej Policji Warszawa IV
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 13 lutego 2020 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) wizytował Pomieszczenie dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, działające przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa IV, ul. Żytnia 36 (dalej: PdOZ, Izba).

W skład zespołu wizytującego wchodziła: Magdalena Dziedzic (prawnik) dr Justyna Józwiak (socjolog), oraz Klaudia Kamińska (prawnik). Celem wizytacji zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania zatrzymanych, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobieganie torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania PdOZ, przedstawionej przez Komendanta KRP Warszawa IV mł. asp. Tomasza Znajdka oraz kom. Łukasza Kozuba (Naczelnika Wydziału Prewencji),
- oglądzie pomieszczeń PdOZ, w tym pokoi dla zatrzymanych i sanitariatów,
- rozmowie z osobami zatrzymanymi, w warunkach zapewniających poufność rozmów,

- rozmowie z funkcjonariuszami Policji pełniącymi służbę w PdOZ,
- zapoznaniu się z wybraną dokumentacją - protokołami zatrzymań, kwitami depozytowymi, książką wizyt lekarskich, książką przebiegu służby, książką ewidencji osób umieszczonych w PdOZ, sprawozdaniami kontroli i nadzoru,
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej wybranych pomieszczeń i dokumentacji.

W trakcie wizytacji KMPT dokonał oceny traktowania osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunków materialnych miejsca zatrzymań, liczebności i kwalifikacji zawodowych personelu oraz funkcjonowania w praktyce podstawowych gwarancji prewencji tortur. W niniejszym raporcie uwzględniono jedynie te obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób zatrzymanych. Raport wskazuje również problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz, pracownik cywilny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka PdOZ

Pomieszczenie dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia przy KRP Warszawa IV przeznaczone jest dla kobiet i mężczyzn, zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia czynu zabronionego lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Wizytowany PdOZ dysponuje dziewięcioma dwuosobowymi celami, zatem jego pojemność wynosi 18 miejsc. Faktyczna pojemność PdOZ w dniu wizytacji była zmniejszona (wynosiła 16 miejsc) ze względu na wyłączenie jednej celi w związku z uszkodzeniami mogącymi potencjalnie stanowić niebezpieczeństwo dla osób pozbawionych wolności.

W czasie wizytacji w PdOZ przebywało 12 osób zatrzymanych, w tym jedna kobieta.

4. Problemy systemowe

4.1. Brak środków prawnych służących ochronie sygnalistów (ang. whistleblower)

Skuteczne zapobieganie torturom wymaga stworzenia odpowiednich ram prawnych i kultury instytucjonalnej, które umożliwią funkcjonariuszom Policji zgłaszanie przypadków niewłaściwych zachowań ze strony ich współpracowników, bez ryzyka odwetu lub posądzenia o nielojalność wobec swojej grupy zawodowej.

W obowiązujących przepisach nadal brak jest odpowiednich procedur, które zapewniałyby funkcjonariuszom poufny i bezpieczny sposób raportowania o przypadkach złego traktowania ze strony innych policjantów. Teoretycznie funkcjonariusz może poinformować o ewentualnym uchybieniu swojego bezpośredniego przełożonego lub napisać notatkę służbową. Jednakże taki sposób raportowania sprawia, że funkcjonariusze obawiają się postrzegania swojej postawy jako nielojalności i ewentualnych, późniejszych jej konsekwencji. KMPT stoi na stanowisku, że sama Policja powinna włożyć wysiłek w budowę odpowiedniej kultury instytucjonalnej, która będzie zachęcać funkcjonariuszy do aktywnego przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu oraz informowania o przypadkach przemocy w służbie.

Działalność sygnalistów może stanowić wczesne ostrzeżenie i pomóc w ujawnianiu nieprawidłowości, które w przeciwnym razie mogłyby pozostać ukryte oraz identyfikacji osób odpowiedzialnych za naruszenia¹. Służą też samej organizacji, gdyż pomagają jej zrozumieć, że uczynienie procesu informowania o nieprawidłowościach łatwiejszym i bezpieczniejszym leży w jej interesie².

Ma to szczególne znaczenie w przypadku służb egzekwujących prawo, albowiem niewłaściwe zachowanie funkcjonariusza może rzutować na wizerunek całej formacji oraz szacunek dla prawa i instytucji państwa. Wdrażanie wewnętrznych mechanizmów raportowania o nieprawidłowościach sprzyja zaś kreowaniu wysokich standardów obsługi i zarządzania ryzykiem³. Ochrona sygnalistów stanowi też narzędzie do usprawnienia mechanizmów kontrolnych⁴.

¹ Zob. Explanatory memorandum, Introduction. The importance of whistleblowing and protecting whistleblowers in Europe, pkt. 1 i 3.

² Tamże, pkt. 8.

³ Tamże, pkt. 9.

⁴ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie ochrony sygnalistów Nr 1729 z 29 kwietnia 2010 r.

Konieczność ochrony prawnej sygnalistów i promowania kultury uznającej ich ważną rolę w społeczeństwie podkreślają również Komitet Ministrów Rady Europy⁵, Parlament Europejski⁶ oraz organizacje pozarządowe. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że w dniu 26 listopada 2019 r. w dzienniku ustaw Unii Europejskiej opublikowana została dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii. Dyrektywa weszła w życie 16 grudnia 2019 r. Od tego czasu Polska ma dwa lata na jej transponowanie do krajowego porządku prawnego.

Na potrzebę wprowadzenia w Polsce środków służących ochronie sygnalistów w Policji od lat konsekwentnie zwraca uwagę Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)⁷. W raporcie z wizyty w Polsce w 2013 r. dostrzegł wówczas konieczność opracowania jasnego schematu raportowania przypadków złego traktowania osób zatrzymanych, odrębnym organom, znajdującym się poza strukturą jednostki, której taki incydent dotyczy oraz opracowania ram pozwalających na udzielenie prawnej ochrony sygnalistom⁸. Standard ten, rekomendowany był również w rocznym sprawozdaniu z działalności CPT w 2018 r.⁹

O podjęcie działań zmierzających do zapewnienia skutecznej prawnej ochrony sygnalistów w służbach mundurowych i służbach specjalnych Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów 16 kwietnia 2018 r.¹⁰

4.2. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Jak ustaliła delegacja KMPT, nie wszyscy zatrzymani przewożeni do wizytowanego PdOZ są badani przez lekarza. Policjanci kierują się w tej materii głównie prawem krajowym.

⁵ Zob. Protection of whistleblowers: recommendation CM/Rec (2014)7 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 30 April 2014 and explanatory memorandum.

⁶ Zob. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 października 2017 r. w sprawie uzasadnionych środków ochrony sygnalistów działających w interesie publicznym podczas ujawniania poufnych informacji posiadanych przez przedsiębiorstwa i organy publiczne (2016/2224(INI)).

⁷ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).

⁸ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 24.

⁹ Zob. Czternasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2004) 28, § 26; Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2013) 23, § 21; Raport CPT z wizyty w Macedonii, CPT/Inf (2016) 8, § 93; Raport CPT z wizyty w Bułgarii, CPT/Inf (2015) 36, § 14; Raport CPT z wizyty w Grecji, CPT/Inf (2016) 4, § 23; Raport CPT z wizyty w Niemczech, CPT/Inf (2017) 13, § 20; Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2017) 15, § 16; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71.

¹⁰ Wystąpienie Generalne RPO do Prezesa Rady Ministrów Mateusza Morawieckiego z dnia 16 kwietnia 2018 r., znak KMP.570.1.2018.RK.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych¹¹ obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Z punktu widzenia prewencji tortur oraz innego niehumanitarnego i poniżającego traktowania, należy niewątpliwie docenić wykraczającą poza zakres wyznaczony wymienionym wyżej rozporządzeniem, praktykę badania cudzoziemców niewładających biegle językiem polskim. Jak ustaliła delegacja KMPT, w przypadku przewiezienia do PdOZ osoby niewładającej językiem polskim jest ona obowiązkowo poddawana badaniu lekarskiemu.

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego wymogu, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)¹² i CPT¹³.

Takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami ze strony osób zatrzymanych, że obrażenia powstały podczas ich pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasżająco na osoby rozważające potencjalnie możliwość użycia przemocy.

¹¹ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

¹² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT). Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

¹³ Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39 § 27; Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1 § 53-55.

Badanie lekarskie pozwoliłoby także na zdiagnozowanie u zatrzymanych dolegliwości zdrowotnych, które niekoniecznie muszą być zgłoszone funkcjonariuszom Policji, w tym przeciwwskazań zdrowotnych do osadzenia. Jest to szczególnie istotne w przypadku osób wywodzących się ze zmarginalizowanych grup społecznych, co może wiązać się z podwyższonym ryzykiem występowania zagrożeń zdrowia.

KMPT rekomenduje poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych.

4.3. Brak dostępu do obrońcy od początku zatrzymania

Obecnie obowiązujące brzmienie przepisów Kodeksu postępowania karnego¹⁴ powoduje, że większość osób zatrzymanych nie ma w praktyce dostępu do obrońcy od początku zatrzymania. W polskim porządku prawnym brak jest odpowiednich regulacji zapewniających zatrzymanemu niezwłoczny oraz bezpłatny tj. pokrywany ze środków budżetu państwa, kontakt z obrońcą. Taki stan rzeczy jest niezgodny z obowiązującym prawem Unii Europejskiej.

Zgodnie bowiem z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzani, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych¹⁵.

Pomimo upływu w maju 2019 roku, czasu na wprowadzenie do przepisów krajowych odpowiednich regulacji w zakresie przyznania pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym, Polska nie podjęła w tym zakresie odpowiednich kroków. Niemniej, w oparciu o utrwalone orzecznictwo TSUE, w przypadku nietransponowania do krajowego porządku prawnego przepisów dyrektywy, można powoływać się bezpośrednio na przepisy prawa unijnego, jeśli te są jasne, precyzyjne i bezwarunkowe. Oznacza to, że w przypadku stwierdzenia przez Trybunał naruszenia praw osoby zatrzymanej wynikających z omawianej dyrektywy, Polska może być zobowiązana do wypłaty odszkodowania a wszelkie dokonane w postępowaniu czynności z osobą zatrzymaną będą mogły zostać unieważnione.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 30 z późn. zm.).

¹⁵ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.UE.L.2016.297.1).

Należy ponadto podkreślić, że brak dostępu do pomocy prawnej od momentu zatrzymania stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT, ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. KMPT niezmiennie podkreśla, że obrońca pełni również pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu¹⁶. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT¹⁷.

Niestety, obecnie obowiązująca procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

W opinii Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) osoby zatrzymane w Polsce są pozbawione w praktyce, możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, od chwili zatrzymania, w tym przed pierwszym przesłuchaniem przez organy ścigania. Komitet wskazał na konieczność podjęcia przez polskie władze skutecznych środków, w celu zagwarantowania wszystkim zatrzymanym podstawowych gwarancji procesowych od samego początku pozbawienia wolności, zgodnie ze standardami międzynarodowymi¹⁸.

Niezwykle istotną grupą, w istocie wykluczoną przez obecnie obowiązujące przepisy są osoby w złej sytuacji materialnej, które nie mogą pozwolić sobie na opłacenie obrońcy z wyboru. Jak wspomniano wyżej, możliwość ubiegania się o wyznaczenie obrońcy z urzędu pojawia się dopiero na dalszym etapie postępowania. Wszelkie wcześniejsze czynności dokonywane są z osobą zatrzymaną, której nie jest zapewniona konieczna pomoc. Widoczne jest zatem różnicowanie sytuacji osób ubogich oraz tych, które mogą opłacić pomoc prawną. Na gruncie praw osób zatrzymanych, gdy potencjalnie dojść może do bezpodstawnego ograniczenia praw obywatelskich, takie różnicowanie jest niedopuszczalne.

¹⁶ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

¹⁷ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf(2011) 28, § 18-25.

¹⁸ Zob. Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, pkt. 16.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy

Delegacja KMPT nie otrzymała sygnałów o złym traktowaniu osób zatrzymanych. W ocenie KMPT zmiany wymaga jednak praktyka realizacji kontroli osobistych osób przyjmowanych do PdOZ. Delegacja ustaliła, że kontroli takiej są poddawane wszystkie osoby zatrzymane, przed ich osadzeniem w PdOZ. Polega ona na etapowym rozebraniu się zatrzymanego i wykonaniu przysiadu. Czynność odbywa się w niemonitorowanym pomieszczeniu, w obecności jednego funkcjonariusza. Kontroli kobiet dokonują funkcjonariuszki pełniące służbę w Komisariacie.

KMPT stoi na stanowisku, że kontrola osobista nie powinna być stosowana rutynowo wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Zgodnie z art. 15d ust. 1 ustawy o Policji¹⁹, kontrola osobista powinna co do zasady polegać na sprawdzeniu zawartości odzieży i obuwia osoby poddawanej kontroli osobistej i przedmiotów, które znajdują się na jej ciele, bez odsłaniania przykrytej odzieżą powierzchni ciała. Na tej samej zasadzie funkcjonariusz uprawniony jest również do sprawdzenia zawartości podręcznego bagażu oraz innych przedmiotów, które posiada przy sobie osoba kontrolowana. Punkt trzeci omawianego przepisu stanowi wyraźnie, że kontroli z odsłonięciem przykrytych odzieżą powierzchni ciała można dokonać jedynie w przypadku gdy w wyniku opisanych wyżej czynności ujawniono posiadanie przez osobę kontrolowaną niedozwolonych przedmiotów bądź substancji lub gdy do ich odebrania nie jest wystarczające zastosowanie czynności określonych w pkt 1 i 2 tj. kontrola bez odsłonięcia przykrytych odzieżą powierzchni ciała.

Rutynowe prowadzenie kontroli osobistych, zwłaszcza połączonych z koniecznością rozebrania się jest sprzeczne z przepisami powszechnie obowiązującego prawa.

Analogiczny standard rekomenduje CPT, który podkreśla, że osoby zatrzymane powinny być przeszukiwane w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i funkcjonariuszy. Kontroli osobistej nie powinny być jednak poddawane rutynowo wszystkie osoby zatrzymane, z uwagi na fakt, iż jest to środek bardzo inwazyjny i potencjalnie poniżający. Kontroli należy dokonywać tylko wtedy, gdy istnieją uzasadnione podstawy, by podejrzewać, że osoba zatrzymana mogła ukryć przedmioty niebezpieczne, lub które mogą być dowodem popełnienia

¹⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 360 z późn. zm.).

przestępstwa, a ponadto zwykle przeszukanie nie doprowadzi do ich wykrycia²⁰. Ponadto przy kontroli powinien być obecny więcej niż jeden funkcjonariusz jako ochrona zarówno dla osób zatrzymanych, jak i personelu. Osoby dokonujące kontroli powinny być tej samej płci, co kontrolowany²¹.

CPT wskazuje też, by kontrola była realizowana w sposób dwuetapowy w celu zminimalizowania poczucia zażenowania osoby kontrolowanej. Osoby poddawane kontroli osobistej nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, np. powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań²². W tym zakresie zalecenie CPT jest realizowane w wizytowanej jednostce.

KMPT rekomenduje jednak zaprzestanie praktyki rutynowego stosowania kontroli osobistej wobec zatrzymanych przed ich umieszczeniem w PdOZ. Kontrola osobista powinna być stosowana jedynie w wyjątkowym, uzasadnionym specyfiką sytuacji przypadku i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Ponadto, pożądanym jest zapewnienie przy realizacji kontroli osobistej obecności co najmniej dwóch funkcjonariuszy tej samej płci co kontrolowany. KMPT zaleca również przypomnienie funkcjonariuszom aktualnie obowiązujących przepisów dotyczących realizacji kontroli osobistej, w szczególności zaś uprawnienia osób zatrzymanych do żądania sporządzenia protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej i możliwości wniesienia zażalenia na sposób jej przeprowadzenia²³.

Dodatkowo, należy również wskazać, że konieczna jest zmiana praktyki stosowania kajdanek wobec osób zatrzymanych. W tym miejscu wskazać należy, iż problem nadużywania kajdanek przez funkcjonariuszy Policji był już przedmiotem Wystąpienia Generalnego kierowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji²⁴.

Powracając jednak do realiów wizytowanej jednostki, funkcjonariusze wizytowanego PdOZ nie mają wprawdzie na swoim wyposażeniu kajdanek natomiast członkowie delegacji zauważyli, że zatrzymani każdorazowo są zakuwani w kajdanki przez funkcjonariuszy Komendy Policji Warszawa IV, pobierających ich z PdOZ, nawet gdy byli oni jedynie doprowadzani na przesłuchanie odbywające się w tym samym budynku.

²⁰ Zob. Raporty CPT z wizyty w Czechach: CPT/Inf (2019) 23, § 31 i CPT/Inf (2015) 18, § 22; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2017) 16, § 37; Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2011) 26, § 19.

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2017) 16, § 37; Raport CPT z wizyty w Czechach, CPT/Inf (2015) 18, § 22; Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2011) 26, § 19.

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Norwegii, CPT/Inf (2019) 1, § 37.

²³ Tamże, art. 15d ust. 9, 10 i 11.

²⁴ KMP.570.29.2019

Stosowanie kajdanek, również na ręce trzymane z tyłu, w przypadku gdy dwóch funkcjonariuszy doprowadza zatrzymanego do innego pomieszczenia znajdującego się w tym samym budynku jest w ocenie KMPT niedopuszczalne. Nie spełnia ono bowiem zasady proporcjonalności określonej w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej²⁵ zgodnie z którym *środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości.*

W trakcie wizytacji członkowie delegacji zauważyli, że wszyscy zatrzymani mieli w okolicy nadgarstków widoczne zaczerwienienia sugerujące, że stosowane przez funkcjonariuszy kajdanki były zaciśnięte zbyt mocno. W trakcie rozmów z przedstawicielami KMPT zatrzymani potwierdzali, że kajdanki były założone w sposób sprawiający im ból. Pytani o to czy prosili o poluzowanie kajdanek lub jeśli nie – dlaczego, odpowiadali że funkcjonariusze nie reagowali na prośby lub że bali się reakcji funkcjonariuszy w związku z czym nie mówili nic.

Delegacja KMPT odniosła wrażenie, że kajdanki są przez funkcjonariuszy stosowane rutynowo, bez dokonania indywidualnej oceny ewentualnego zagrożenia i ryzyka. KMPT niezmiennie stoi na stanowisku, że rutynowe stosowanie kajdanek wobec osób doprowadzanych i konwojowanych stwarza ryzyko nadużyć i złego traktowania. Dlatego też konieczne są systemowe działania ze strony kierownictwa Policji, ukierunkowane na poszanowanie praw człowieka i respektowanie przez funkcjonariuszy zasad konieczności i proporcjonalności. Otrzymane sygnały uzasadniają bowiem podejrzenie, że może dochodzić w tym obszarze do nadużyć.

Zgodnie ze wspomnianą wyżej ustawą o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej kajdanek można użyć m.in. w celu zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia oraz prewencyjnie, w celu zapobieżenia ucieczce i objawom agresji lub autoagresji²⁶. Niezależnie jednak od powodów stosowania, ich użycie powinno mieć charakter indywidualny, być proporcjonalne do stopnia zagrożenia i niezbędne, dla osiągnięcia celu określonego w ustawie. Bezwzględnie funkcjonariuszom przypomnieć należy wskazaną, już powyżej zasadę proporcjonalności. Jeśli zastosowanie środka przymusu bezpośredniego jest

²⁵ t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2418

²⁶ Zob. art. 11 pkt. 9, 1-11, 13 i 14; art. 13 ust. 1, art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1834).

w indywidualnym przypadku niezbędne, funkcjonariusz ma obowiązek wybrać ten, który wywołuje jak najmniej poziom dolegliwości u zatrzymanego²⁷.

KMPT chciałby przywołać w tym miejscu standardy międzynarodowe dotyczące analizowanej problematyki. Zgodnie z zaleceniami SPT stosowanie wszelkich środków bezpieczeństwa (w tym kajdanek) powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka, realizowanej na podstawie jasnych i określonych proceduralnie kryteriów. Kajdanki i inne instrumenty przymusu powinny być stosowane tylko wtedy, gdy nie jest dostępna lżejsza forma kontroli rzeczywistego ryzyka i usuwane tak szybko, jak to możliwe. Kajdanki nie powinny być stosowane z uwagi na status osoby pozbawionej wolności, ani też jako środek dyscyplinujący²⁸.

Profilaktyczne stosowanie kajdanek w czasie transportu zatrzymanych krytykuje również CPT²⁹. W jego ocenie kajdanki nie powinny być stosowane również jako zasada w czasie transportu (najlepiej, by konwojowani byli przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek podczas podróży)³⁰. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej³¹.

KMPT zaleca stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno związane i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.

²⁷ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

²⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 44-46; Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 104-105; Raporty SPT z wizyt na Ukrainie: CAT/OP/UKR/3, § 84; CAT/OP/UKR/1, § 12 i 132; Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/3, § 16.

²⁹ Zob. Raport CPT z wizyty we Francji, CPT/Inf (2017) 7, § 13; Raport CPT z wizyty na Cyprze, CPT/Inf (2018) 16, § 15; Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT/Inf (2017) 1, § 13; Raport CPT z wizyty w Belgii, CPT/Inf (2018) 8, § 18; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 8; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2017) 9, § 14; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53; Raport CPT z wizyty na Gibraltarze, CPT/Inf (2015) 40, § 11; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28; Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 45-46.

³⁰ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

³¹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

5.2. Minimalne gwarancje prewencji tortur

5.2.1. Powiadomienie o zatrzymaniu

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur.

Delegacja ustaliła, że powyższe uprawnienie w praktyce jest co do zasady respektowane. Członkowie zespołu wizytującego spotkali się jednak z przypadkiem w którym zatrzymany prosił o powiadomienie wskazanej przez siebie osoby jednak nie otrzymał on informacji zwrotnej czy zostało ono zrealizowane.

W ocenie KMPT zatrzymany powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania (np. za pośrednictwem telefonu), zaś tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, zaś brak kontaktu z osobą bliską (szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy) może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość.

Zawiadomienie osoby wskazanej przez zatrzymanego powinno nastąpić niezwłocznie po zatrzymaniu i po każdym przeniesieniu z jednego miejsca zatrzymania do innego³². Jeśli koniecznym jest aby zawiadomienia dokonał funkcjonariusz, osoby zatrzymane bezwzględnie powinny otrzymać zwrotną informację, czy wiadomość o ich zatrzymaniu została przekazana wskazanej osobie³³. Datę, godzinę i tożsamość zawiadomionej osoby należy odnotować również w dokumentacji (np. protokole zatrzymania).

Należy wskazać, że możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską jest bardzo istotną gwarancją z punktu widzenia prewencji tortur. Umożliwia ona bowiem osobie zatrzymanej przekazanie informacji o sposobie złego traktowania, co może skutkować podjęciem odpowiedniej interwencji.

KMPT zaleca w związku z powyższym umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu

³² Zob. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. - Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia, Zasada 16.1.

³³ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 37-38 oraz CAT/OP/UKR/3, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Mongolii, CAT/OP/MNG/1, § 45-46; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23-24; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 66.

przetrzymania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji. Po zrealizowaniu powiadomienia, należy odnotować ten fakt w dokumentacji (z podaniem daty, godziny, imienia i nazwiska osoby zawiadomionej oraz z podpisem funkcjonariusza) oraz przekazać zwrotną informację zatrzymanemu, że jego wniosek został zrealizowany. Fakt poinformowania zatrzymanego o skutecznym powiadomieniu wskazanej przez niego osoby również powinien zostać odnotowany w dokumentacji.

5.2.2. Prawo do informacji

Kolejną z podstawowych gwarancji prewencji tortur jest prawo do informacji. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu naruszeniom przysługujących zatrzymanym praw.

Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce. Delegacja KMPT nie uzyskała informacji, które świadczyłyby o niedopełnieniu obowiązku zapewnienia osobie zatrzymanej kontaktu z tłumaczem. W dokumentacji osoby zatrzymanej fakt obecności tłumacza był odnotowywany z podpisem tłumacza i pieczętą.

Poufne rozmowy przeprowadzone z osobami zatrzymanymi w wizytowanej jednostce wykazały, że mechanizm pouczenia nie funkcjonuje prawidłowo. Jest on często ograniczony do złożenia podpisu przez osobę zatrzymaną na stosownym druku. Osoby zatrzymane pytane o istotę przysługujących im praw nie były w stanie powiedzieć co z uprawnienia wynika lub jak w praktyce wyglądałaby jego realizacja.

Niektórzy z zatrzymanych sygnalizowali, że nie mieli wystarczającego czasu na zapoznanie się z treścią protokołu zatrzymania, a będąc pod nadzorem Policji odczuwali presję i bali się zadawać dodatkowe pytania, by nie prowokować sytuacji konfliktowych. Jedna z osób zatrzymanych pytana o to, dlaczego nie prosiła o umożliwienie kontaktu z adwokatem wskazała, że nie wie tak naprawdę jak wygląda ta procedura i czy pomoc jest odpłatna.

Zgodnie z Dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady UE należy pisemnie pouczyć zatrzymanego, w języku dla niego zrozumiałym, o przysługujących mu prawach procesowych i przysługujących środkach zaskarżenia. Pouczenie powinno nastąpić niezwłocznie

po pozbawieniu wolności³⁴. Osoby niewładające językiem polskim powinny otrzymać tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania karnego³⁵.

Znaczenie prawa do informacji podkreślają też SPT i CPT. SPT rekomenduje, by każda osoba pozbawiona wolności była już na początku zatrzymania informowana ustnie i pisemnie o powódzie jej zatrzymania oraz prawach, które jej przysługują. Pouczenie powinno być dokonane w języku, który zatrzymany może zrozumieć, sam zaś fakt odnotowany w dokumentacji³⁶.

CPT wskazuje, że szczególny nacisk powinien zostać położony na zapewnienie, by osoby zatrzymane były w stanie rzeczywiście zrozumieć treść przysługujących im praw. Obowiązek zapewnienia, by tak się stało, spoczywa na funkcjonariuszach Policji³⁷.

5.2.3. Prawo do obrony

Delegacja KMPT zwróciła też uwagę na niekompletną listę adwokatów i radców prawnych wykonujących zawód na terenie właściwości wizytowanej jednostki. W celu zwiększenia skuteczności dostępu do obrońcy KMPT zaleca stworzenie nowej, aktualnej listy adwokatów wykonujących zawód na terenie właściwości Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie oraz radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie.

Bezwzględnie konieczne jest również informowanie osób umieszczanych w PdOZ o istnieniu powyższych list i udostępnianie ich tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci. Taki standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji³⁸. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych,

³⁴ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2012.142.1).

³⁵ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2010.280.1).

³⁶ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 35-36.

³⁷ Zob. Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 28.

³⁸ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach Policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników³⁹.

Komitet ONZ Przeciwko Torturom (CAT) w uwagach końcowych, dotyczących realizacji przez Polskę Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur⁴⁰, wskazał na obowiązki informacyjne policjantów w tym zakresie. Komitet podkreślił, że Polska powinna podjąć skuteczne środki, w celu zapewnienia wszystkim zatrzymanym, zgodnie z prawem i w praktyce, wszystkich podstawowych gwarancji prawnych od samego początku ich pozbawienia wolności, zgodnie z międzynarodowymi standardami. Funkcjonariusze na posterunkach Policji powinni być świadomi swojej odpowiedzialności za dostarczenie osobom uprawnionym do pomocy prawnej finansowanej przez państwo, listy dyżurnych adwokatów i radców prawnych⁴¹.

Warto podkreślić, że powyższe rozwiązanie nie pociąga za sobą dużych nakładów finansowych, co w odniesieniu do jego zapobiegawczego charakteru i skuteczności przemawia za jego bezzwłocznym wprowadzeniem.

5.4. Personel

KMPT widzi potrzebę merytorycznego wsparcia funkcjonariuszy pełniących służbę w PdOZ, w postaci szkoleń. W latach 2018-2019 funkcjonariusze nie uczestniczyli w żadnych szkoleniach z zakresu ochrony praw człowieka, prewencji tortur. Szkolenia dotyczyły jedynie aktów prawnych mających zastosowanie w pracy w PdOZ. Rekomendowanym rozwiązaniem, jest włączenie do programu szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i prewencji tortur, Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu i udzielaniem pierwszej pomocy.

Szkolenie funkcjonariuszy jest bowiem, jak wskazuje SPT, mechanizmem zapobiegania torturom. Powinno ono obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach, mieć charakter prewencyjny, przekrojowy oraz zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw

³⁹ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

⁴⁰ Zob. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karności, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. (Dz. U. z 1989 r., Nr 63, poz. 378).

⁴¹ Zob. Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, pkt. 15 b) i 16 b).

człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu⁴².

Również w opinii CPT systematyczne szkolenia funkcjonariuszy są elementem kluczowym dla poprawy praktyk policyjnych⁴³. Dla profesjonalizmu działań funkcjonariuszy i przeciwdziałania torturom konieczne są szkolenia z zakresu:

- standardów ochrony praw człowieka⁴⁴,
- użycia siły zgodnie z zasadami legalności, konieczności i proporcjonalności⁴⁵,
- zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania⁴⁶,
- umiejętności dochodzeniowych (w tym technik prowadzenia rozmów i przesłuchań) z należyтым uwzględnieniem wieku, płci, stanu zdrowia, niepełnosprawności lub innych cech, które sprawiają, że osoby objęte dochodzeniem są szczególnie narażone na niewłaściwe zachowania⁴⁷,
- komunikacji interpersonalnej, która w ocenie CPT, doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc⁴⁸.

CPT podkreśla również istotną rolę profosów w kontekście prewencji tortur w Policji. Oddzielenie różnych zadań policyjnych i utworzenie wyspecjalizowanej grupy funkcjonariuszy ds. nadzoru nad osobami zatrzymanymi, może zdaniem Komitetu, prowadzić do ich większej specjalizacji, profesjonalizmu, skuteczności, zwiększenia poczucia odpowiedzialności za osoby, nad którymi sprawują nadzór oraz przełamania poczucia źle pojętej solidarności zawodowej, która często uniemożliwia funkcjonariuszom wypowiedanie się przeciwko innym policjantom, w przypadkach złego traktowania osób zatrzymanych⁴⁹. Oznacza to konieczność wspierania rozwoju tej grupy funkcjonariuszy przez ich środowisko pracy, które uznaje ich istotny wkład w profesjonalne funkcjonowanie każdej służby policyjnej⁵⁰.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania*

⁴² Zob. Raport SPT z wizyty w Meksyku, CAT/OP/MEX/1, § 95.

⁴³ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 21.

⁴⁷ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 71; . Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Grecji, CPT/Inf (2017) 25, § 66.

⁴⁸ Zob. Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 59-60.

⁴⁹ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 83 i 84.

⁵⁰ Tamże, § 84.

albo karania (Protokołem Stambulskim). Stosowanie tego dokumentu rekomenduje sygnatariuszom OPCAT - SPT⁵¹.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym policjantów.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Komendantowi Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV:

1. Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych;
2. Zaprzestanie praktyki rutynowej kontroli osobistej zatrzymanych przed ich umieszczeniem w PdOZ. Kontrola osobista powinna być stosowana jedynie w wyjątkowym, uzasadnionym specyfiką sytuacji przypadku i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka;
3. Realizację kontroli osobistej w sposób dwuetapowy (zatrzymany powinien mieć możliwość ubrania partii odzieży przed zdjęciem kolejnej)
4. Przypomnienie funkcjonariuszom aktualnie obowiązujących przepisów dotyczących realizacji kontroli osobistej, w szczególności uprawnienia osób zatrzymanych do żądania sporządzenia protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej i możliwości wniesienia zażalenia na sposób jej przeprowadzenia;
5. Stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne;
6. Umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach

⁵¹ Zob. Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport z wizyty SPT na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 46-48; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/1, § 38-39.

- szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji;
7. W przypadku zawiadomienia wybranej osoby o zatrzymaniu, należy odnotować ten fakt w dokumentacji (z datą, godziną, imieniem i nazwiskiem osoby zawiadomionej i podpisem funkcjonariusza) oraz przekazać zwrotną informację zatrzymanemu, że jego wniosek został zrealizowany – fakt poinformowania zatrzymanego również powinien zostać odnotowany;
 8. Zapewnienie, by wszystkie osoby zatrzymane były informowane o przysługujących im prawach, od samego początku pozbawienia wolności. Pouczenie powinno nastąpić poprzez udzielenie w chwili zatrzymania jasnej, ustnej informacji, która następnie dopiero powinna być uzupełniona o informację pisemną. Policjanci powinni upewnić się, że zatrzymany zrozumiał swoje prawa. Powinien mieć on również czas na przeczytanie protokołu przed jego podpisaniem. W razie konieczności funkcjonariusze powinni udzielać zatrzymanemu dodatkowych, ustnych wyjaśnień;
 9. Sporządzenie aktualnej listy adwokatów i radców prawnych wykonujących zawód na obszarze właściwości Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV
 10. Włączenie do szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i prewencji tortur, Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu i udzielaniem pierwszej pomocy.

II. Komendantowi Stołecznemu Policji:

1. Zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń, wymagających nakładów finansowych.